

Список використаних джерел :

1. Гуржій І. Традиційність та псевдотрадиції в сучасній кераміці Полтавщини. *Мистецтво в реаліях сучасної освіти: матеріали Х Всеукраїнської науково-практичної конференції* (25–26 травня 2023 р.). Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. С. 79–85.
2. Кудря О., Нагорна Н. Методичні аспекти підготовки майбутніх учителів технологій до проєктної діяльності в сфері дизайну і декоративного мистецтва. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2024. Випуск 2 (147). С.63–88.
3. Радиш М. Б. Етнодизайн: відродження та розвиток народних традицій художньої обробки деревини. *Етнодизайн у контексті українського національного відродження та європейської інтеграції*. Кн. 3 : зб. наук. праць / редкол. : гол. ред. М. І. Степаненко, упоряд. і наук. ред. Є. А. Антонович, В. П. Титаренко та ін. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2019. С. 414–418.
4. Срібна Ю., Кудря О. Творчі проєкти як ефективний засіб формування дизайнерської компетенції здобувачів освіти при вивченні освітніх компонентів «Основи дизайну» та «Декоративно-прикладна творчість з практикумом». *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. Випуск 210. С. 177–181.
5. Титаренко В. П. Вишивальне мистецтво Полтавщини: науково-популярне видання. Полтава: Полтавський літератор, 2021. 268 с.
6. Цина А. Ю. Педагогічні технології дизайн-освіти майбутніх учителів трудового навчання. *Дизайн-освіта майбутніх фахівців: теорія і практика : матеріали II Всеукр. наук.-практ. заочної конф., (21–22 берез. 2017 р., м. Полтава) / уклад. Є. В. Кулик, І. В. Савенко*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2017. С. 104–111.

Богута Марія

учениця 10 класу Комунального закладу
«Полтавський міський багатопрофільний ліцей № 1
імені І. П. Котляревського Полтавської міської ради
Полтавської області»
(науковий керівник –В. Богута)
(м. Полтава)

ЕТНОПОЕТИКА ОБРАЗУ КОТА В УКРАЇНСЬКІЙ ФОЛЬКЛОРИСТИЦІ

Загальновідомо, що в образній системі народної творчості етносу проявляється його міфопоетичний світогляд, тому його реконструкція дає можливість простежити шляхи розвитку ментальності народу. Образи та символи віддзеркалюють специфіку усної народної творчості, передають особливості світосприйняття етносу, тому саме їх першочергове дослідження допомагає виявити самотність фольклору та його етноестетичні цінності.

Дослідження тваринних символів зумовлена універсальною роллю, яку вони відіграють у кодуванні змісту людського буття, а також високочастотною функціонування у фольклорних текстах. Зооморфні образи стали предметом дослідження сучасних українських фольклористів, зокрема, зозуля у дисертації

Н. Пастух «Зооморфні образи в українському фольклорі. Образ зозулі» [5] та друкованій монографії «Символіка тварин в українському фольклорі: зозуля» узагальнено та запропоновано «нове трактування семантико-функціональної сутності образу-символу зозулі в українському фольклорі, витлумачено зміст базових мотивів та сюжетних елементів за її участю»; змія у доробку В. Пономаренко «Еволюція хтонічного образу в українському фольклорі», яке присвячене вивченню хтонічного образу та його численних трансформацій у комплексі міфу й поетичних уявлень українського народу» [6], кінь у праці О. Левчук «Образ коня в системі ізоморфної символіки українського фольклору» з метою з'ясування місця образу коня у національній системі зооморфних символів та його значеннєво-функціональне наповнення в українському фольклорі крізь призму жанру [3].

Предметом нашого дослідження є кіт (кішка), який з давніх-давен належить до групи близьких до людей тварин, вважається домашнім улюбленцем, покровителем дому та родини, оберегами домашнього вогнища і дітей, а також постає персонажами численних колискових пісень, загадок, казок, прикмет тощо.

У дитячому фольклорі часто з'являється дієва особа – кіт, дії та вчинки якого безпосередньо пов'язані з немовлям. Присутність образу кота в сюжетах багатьох колискових пояснюється не лише близькістю цієї тварини до людини в щоденному побуті, а й тим, що в народних уявленнях, віруваннях, легендах кіт здатен оберігати її від злих сил. Зокрема у колісанках кіт (кішка) постає не лише помічником матері – заколисує дитину («Ходить кіт по горі // Носить сон у рукаві»); готує їй постіль, ловить мишку для розваги, а й своєрідним оберегом («Котка заспіваю // Щоб дитятко спало // Горенька не знало»). Саме тому тварину не тільки впускали першою до нової хати, а й клали у колиску примовляючи: «Як на кота муркота – на дитину дрімота». Невипадково у народі на позначення колискової іноді використовують вислів «співати кота». Водночас, кота просять «Коте волохатий // не ходи по хаті // Не буди дитяти».

Кіт є частим персонажем українських казок: у творі «Пан Коцький» покинутий хазяїном старий кіт демонструє винахідливість, вміння пристосовуватися, наводити жаху на інших мешканців лісу своїм неприродним нявканням, тим самим викликаючи жах: «є у мене тепер пан Коцький, то він тебе розірве», «Я з ним (котом) прийду, але ви поховайтесь, бо він вас розірве», «Такий малий, а тільки-тільки нас усіх не поїв!». Протилежні якості Котика-братика знаходимо у народній казці «Про котика та півника»: господар («котик, було, йде їсти добувати»), мудрий наставник («ти ж тут нікого не пускай та й сам не виходь, хоч би хто й кликав», «та вже потім півник довіку слухав котика»), творча особистість («узяв скрипку...та й заграє, ще й приспівує»), винахідливий захисник («узяв торбу та й пішов до лисиччиної хатки...котик і

його цок в лобок та в торбу»), але милосердний, бо не вбив лисенят, а «почепив торбу на сухій вербі». У повчальній народній казці «Кіт і пес» щиро визнає власну ледачість, а «життя його безтурботне та без клопот» настільки, що йому навіть від того «спиться погано»; на що отримує справедливу відповідь собаки: «Потрудись, побігай, а тоді вже обідай; поробиш усю роботу, то і поспиш в охоту».

Непереливки коту віщують і знищені мишами господареві запаси, адже чоловік без найменших сумнівів залишить не надійного мисливця у лісі, як це сталося із котом із української казки «Суперечка kota і пса». Іноді кіт сам вирішує залишити домівку через жорстоке покарання за з'їдену сметану – господарка настільки розлючена вчинком котика, що зламала йому лапку (казка «Кіт, цап і баран»).

Зустрічається кіт як персонаж і в загадках: «У нашої бабусі сидить дід у кожусі, проти печі гріється, без води умивається», «Тріщі виочило, шкіри визубило, верхом хвостить» [4, с. 48]. Непередбачуваність kota та його свавільний характер українці помітили давно, тому народна мудрість застерігає: «Не гладь kota проти шерсті, бо подряпає». Українці також вірили, що дванадцятирічний кіт стає особливо небезпечним для людини, може безпричинно на кинутись і навіть задушити [7, с. 262].

За народними віруваннями, спостерігаючи за поведінкою цієї тварини визначали погоду: кішка на мороз у запічку ховається; як кіт на печі – холодно надворі; які кіт у піч ховається, то буде холодна погода. З котом пов'язана і низка народних повір'їв: коли кіт кидає свій дім – на нещастя; коли кіт миється або мнеться при чийсь ногах – будуть гості, кіт дряпається на дерево – буде вітер; не вдалося, бо чорна кішка дорогу перебігла; пробігла чорна кішка – про сварку між ким-небудь.

У весільних піснях, які співають під час обряду «комори», образ kota набуває еротичного змісту: «Продрав котик стелю // Та впав на постелю // Поти качався // Поки валявся // Поки тій Марусі між ніженьки вбрався» [1].

Для повнішого розуміння використання образу kota у фольклорі варто зауважити, що з-поміж замовлянь з твариною символікою «середнього царства» (ведмідь, вовк, заєць, кінь, собака, корова, вівця) ми не виявили kota [8].

Отже, кіт (кішка) у народному уявленні здатен проявляти себе як абсолютний герой, котрий ладен невтомно служити людині й рятувати слабших, прекрасний друг, що готовий безстрашно захищати слабших, варто його лише попросити. Водночас, кіт зображений у народній творчості як егоїстична та ледача істота, яка заздрить успіхам інших, жадібний до їжі, тому народна мудрість вчить бути з ним обережним, адже котячу натуру важко вгадати, а сліпа довіра може призвести до сумних наслідків.

Список використаних джерел :

1. Бандурка : сороміцькі пісні / упоряд. М. Судима. Київ : Дніпро, 2001. 280 с.
2. Знаки української етнокультури : словник-довідник, НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
3. Левчук О. І. Образ коня в системі зооморфної символіки українського фольклору. Автореф. дис... канд. філол. наук. Львів, 2021.
4. Народні загадки / упоряд., передм. М. К. Дмитренка. Київ : ред. часопису «Народознавство», 2003. 128 с.
5. Пастух Н. Зооморфні образи в українському фольклорі. Образ зозулі. Автореф. дис... канд. філол. наук. Львів, 2001.
6. Пономаренко В. В. Еволюція хтонічного образу в українському фольклорі. Автореф. дис... канд. філол. наук. Київ, 1999.
7. Таланчук О., Завадська В., Шалак О., Боженко Є., Музиченко Я. 100 найвідоміших образів української міфології. Київ : Орфей, 2007. 456 с.
8. Українські замовляння / упор. М. Н. Москаленко; автор передм. М. О. Новикова. Київ: Дніпро, 1993. 309 с.

Болховітіна Інна

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту мистецтв
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
(науковий керівник – Г. Полянська)
(м. Полтава)*

ВНЕСОК КОМПОЗИТОРІВ ПОЛТАВЩИНИ У РОЗВИТОК БАНДУРНОГО ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО РЕПЕРТУАРУ НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ КОСТЯНТИНА МЯСКОВА

Костянтин Олександрович Мясков – діяч української культури радянського періоду, який народився на Полтавщині і є одним з найбільш плідних композиторів у галузі народно інструментального виконавства другої половини ХХ ст. Він написав велику кількість творів для народних інструментів, які стали своєрідною «класикою»: понад 100 п'єс для баяна, 2 сюїти, соната та Концертна п'єса для балалайки, низка п'єс для домри, балалайки та більше 70 творів для бандури [1, с. 14]. Однак, великий творчий доробок композитора мало досліджений. Безліч творів Мяскова не видані в офіційних джерелах, а ті, що видані, не мають бібліографічного упорядкування. Про композитора майже немає літератури, оскільки опубліковані лише два видання однієї невеликої книги, автором якої є Олександр Стельмашенко. Також важливо, що репертуарні твори для бандури писали небагато композиторів Полтавщини, саме тому тема дослідження є актуальною.